

Bild: www.colourbox.com | januari 2014

Varor i lågprissegmentet

Tillsyn över detaljhandeln

*Tillsynsprojekt i samarbete mellan
Göteborg, Malmö och Stockholm*

Varor i lågprissegmentet

- Tillsyn över detaljhandeln

Innehåll

SAMMANFATTNING.....	3
De viktigaste resultaten	3
BAKGRUND.....	4
Storstadssamarbetet	4
Kemikalier i varor i lågprissegmentet.....	4
Regler om varor.....	5
Projektets huvudsakliga mål	6
Genomförande	6
RESULTAT.....	8
Inspekterade butiker	8
Sammanställning av frågor och svar.....	8
Redovisning av analysresultat - ftalater.....	10
Redovisning av analysresultat - metaller	11
DISKUSSION OCH SLUTSATSER.....	12
Fortsatt behov av informationsspridning.....	12
Informationsplikten	12
Butikernas möjlighet att påverka.....	13
Analysresultat.....	13
Fortsatt arbete.....	13
Bilagor.....	15
Bilaga 1: Informationsbrev	15
Bilaga 2: Checklista.....	17

SAMMANFATTNING

I denna rapport redovisas resultaten från ett tillsynsprojekt som genomförts av Göteborg, Malmö och Stockholm. De tre städerna har ett storstadssamarbete med fokus på kemikalier i varor.

Det sker kontinuerligt en diffus spridning av farliga ämnen från varor som används dagligen. Plastleksaker och leksaker som innehåller elektronik kan innehålla ämnen med farliga egenskaper. Exempelvis kan plastleksaker innehålla skadliga ftalater, en sorts mjukgörare som kan ha fortplantningsstörande och hormonstörande effekter. Elektroniska leksaker kan innehålla farliga tungmetaller som kan påverka oss människor negativt.

Regler om kemikalier i varor finns främst i den europeiska kemikalielagstiftningen Reach (förordning (EG) nr 1907/2006). Reach begränsar användningen av vissa farliga kemikalier i varor. I Reach finns också en så kallad kandidatförteckning över särskilt farliga ämnen. Med den följer en informationsplikt som innebär att den som säljer en vara är skyldig att informera om varan innehåller ett ämne på kandidatförteckningen om en kund frågar om det. RoHS-direktivet innehåller begränsningar av tungmetaller och flamskyddsmedel i elektrisk och elektronisk utrustning.

Det här projektet har varit inriktat på att besöka mindre butiker som säljer leksaker till ett billigt pris som en del av sitt sortiment. Urvalet av varor har varit leksaker av plast och leksaker som innehåller elektronik. Under våren och sommaren 2013 har totalt 21 butiker besökts och vid besöken har butikernas kunskap kring lagstiftningarna Reach och RoHS kontrollerats. Vid varje besök har minst en vara inhandlats och skickats på analys. Detta har gjorts för att kontrollera om varorna innehåller ämnen som är begränsade enligt Reach eller RoHS.

De viktigaste resultaten

- Totalt fem plastvaror innehöll begränsade ftalater över 0,1 procent. En av varorna var dock inte en leksak men en vara som barn ändå kan komma i kontakt med. Två leksaker innehöll så höga halter som 40 respektive 46 procent av den begränsade ftalaten DEHP. En elektronisk vara innehöll förhöjda halter bly i en lödpunkt, analysresultatet var dock osäkert.
- Endast två av 21 besökta butiker har kunskap om Reach, tre butiker känner till informationsplikten i artikel 33 och fyra stycken uppger att de känner till RoHS. Totalt 17 butiker vet hur de ska gå till väga om de får frågor om en varas innehåll. Att få butiker känner till lagstiftningen men många vet hur de ska agera vid en fråga om en varas innehåll kan bero på att många butiker har rutiner för hur de ska agera vid en fråga från en kund, oavsett vad frågan handlar om. Det är ovanligt att de får frågor om kemikalieinnehåll från kunder.
- Lite drygt hälften av butikerna kom in med dokumentation om varornas innehåll, men bara 19 procent av butikerna har gjort en egen tolkning av dokumentationen. Tolkningen var felaktig i ett fall. Detta tyder på svårigheter för butikerna att uppfylla informationsplikten.
- Butikerna behöver enkel och tydlig information om vilka krav de kan ställa på sina leverantörer och vilka skyldigheter de har att informera sina kunder om varornas innehåll. Miljöförvaltningarna har information som kan utvecklas för att bättre passa dessa butiker.

BAKGRUND

Storstadssamarbetet

Miljöförvaltningarna i Göteborg, Malmö och Stockholm bedriver sedan 2010 ett kemikaliesamarbete. Flera projekt om varutillsyn över detaljhandeln har genomförts. I flera projekt har förvaltningarna valt att fokusera på varugrupper som barn och ungdomar kommer i kontakt med. Samarbetsmodellen mellan miljöförvaltningarna bidrar till en samordning av våra resurser, ett stort kunskapsutbyte och att tillsynsarbetet kan få större genomslag. Det är av stort värde för storstäderna att kunna samverka inom nya tillsynsområden och utbyta erfarenheter och diskutera fram gemensamma bedömningar vilket leder till en mer enhetlig tillsyn. Från och med mitten av 2013 deltar också Helsingborg i samarbetet

Kemikalier i varor i lågprissegmentet

Tidigare har arbetet kring utsläpp av farliga ämnen mest handlat om utsläpp från industrier. Nu uppmärksammas den diffusa spridning av farliga ämnen som finns i varor som vi människor använder dagligen allt mer. Spridningen sker under varornas hela livslängd; vid tillverkning, användning och slutligen när de blir avfall. Denna diffusa spridning bedöms stå för en stor del av den kemikalieexponering vi utsätts för.

Ftalater är ett ämne som används som mjukgörare i plast. Det återfinns främst i PVC-plast men även i andra sorters plast. Plast kan ibland innehålla upp till 50 procent mjukgörare. Vissa ftalater kan ha fortplantnings- och hormonstörande effekter. Exponering sker dels genom direktkontakt med plast men också indirekt via exempelvis föda eller inandning av dammpartiklar som innehåller ftalater. Barn och ungdomar är mer känsliga än vuxna för påverkan av kemikalier. Små barn exponeras också direkt för farliga ämnen genom att de suger och tuggar på saker. Forskning har vid analyser av både blod, bröstmjölk och urin kunnat påvisa förekomst av ftalater. Undersökningar har också visat att nyfödda barn kan ha flera hundra främmande kemiska ämnen i blodet. Det är ämnen som har gått över från modern till fostret via moderkakan. Barnet fortsätter efter födseln att få i sig kemiska ämnen via bröstmjölken.

Tungmetaller kan påverka oss människor negativt på olika sätt men gemensamt för tungmetaller är att de aldrig försvinner ur kretsloppet. Eftersom vi aldrig kan bli av med dem är det viktigt att begränsa spridningen av dem. Liksom man funnit spår av ftalater har man funnit exempelvis bly i blod hos människor. Tungmetaller så som bly, kadmium och sexvärt krom kan förekomma i elektroniska produkter, exempelvis leksaker med elektronik.

I tidigare projekt har besök gjorts på leksaksbutiker, men främst på större kedjor. Då uppmärksammades att det finns mindre butiker som säljer leksaker till ett billigt pris som en del av sitt sortiment. Dessa butiker är ofta relativt små och har oftast inte någon organisation för att ställa krav på och kontrollera kemikalieinnehållet i varorna. Miljöförvaltningarna såg ett behov av att besöka dessa butiker och kontrollera att de har fungerande rutiner samt informera butikerna om gällande regler. Varugrupper som valts ut är leksaker av plast och leksaker som innehåller elektronik.

Regler om varor

Reach¹ - Förordning (EG) nr 1907/2006. Den europeiska kemikalielagstiftningen Reach reglerar i huvudsak kemiska produkter, men innehåller också en del regler som berör varor.

Bilaga XVII till Reach omfattar en del kemikalier som har sådana egenskaper att användningen av dem har begränsats eller ibland helt förbjudits. Endast ett fåtal av de ämnen som kan förekomma i varor är begränsade eller förbjudna. Vissa ftalater, nämligen dietylhexylftalat (DEHP) dibutylftalat (DBP) och butylbensylftalat (BBP) är förbjudna i leksaker enligt bilaga XVII. Dessa ftalater är förbjudna i leksaker och barnvårdsartiklar om halten överskrider 0,1 procent, vilket motsvarar 1000 mg/kg. Ftalaterna diisononylftalat (DINP), diisodecylftalat (DIDP) och di-n-oktylftalat (DNOP) är förbjudna att användas i leksaker och barnvårdsartiklar som barn kan stoppa i munnen om halten överskrider 0,1 procent.

Kandidatförteckningen uppdateras två gånger per år av den europeiska kemikaliemyndigheten, Echa. Vid förra uppdateringen i juni 2013 lyftes sex nya ämnen upp, vilket gör att det vid tillfället för besöken fanns 144 ämnen på kandidatförteckningen. Ämnen som kan föreslås till kandidatförteckningen är så kallade särskilt farliga ämnen (SVHC-ämnen, substances of very high concern). Deras egenskaper gör att de kan ge allvarliga och kvarstående effekter på människors hälsa och på miljön. Förteckningen innehåller ämnen som förväntas bli föremål för ytterligare reglering, genom till exempel haltbegränsningar i bilaga XVII till Reach eller förbud för vissa användningsområden, se nedan om bilaga XIV.

Artikel 33, informationsplikt Med kandidatförteckningen följer också ett utökat ansvar genom den så kallade informationsplikten. Regler om informationsplikten finns i artikel 33 i Reach och innebär att återförsäljare i alla led, även butiker, inom 45 dagar ska kunna svara på om en vara innehåller ett ämne på kandidatförteckningen om halten överstiger 0,1 viktprocent. Yrkesmässiga användare ska få information direkt från sin leverantör.

Bilaga XIV Ämnen på kandidatförteckningen kan komma att flyttas till listan med ämnen som anses som så farliga att de måste ha tillstånd för att få användas (bilaga XIV). Om ett ämne inte får tillstånd att användas för något användningsområde blir det i princip förbjudet. Med på bilaga XIV finns exempelvis ftalaterna Di-(2etylhexyl)-ftalat (DEHP) och Diisobutylftalat (DIBP).

RoHS-direktivet² innehåller begränsningar av tungmetaller och flamskyddsmedel i elektrisk och elektronisk utrustning. I ett homogent material får det maximalt förekomma 0,1 viktprocent av tungmetallerna kvicksilver, bly och sexvärt krom samt av flamskyddsmedlen PBB och PBDE. För kadmium är gränsvärdet 0,01 viktprocent i homogena material. För detaljhandeln innebär lagstiftningen bland annat ett ansvar att vid inköp av elektroniska varor kontrollera att det på varorna finns CE-märkning och dokumentation som visar att RoHs uppfylls,

¹ REACH är en förkortning av Registration, Evaluation, Authorisation, and restriction of Chemicals vilket på svenska betyder registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier.

² RoHS är en förkortning av Restriction of the use of certain Hazardous Substances som på svenska innebär begränsning av användningen av vissa farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning.

identifikationsmärkning till produkterna samt namn och kontaktuppgifter till tillverkaren och importören av varorna.

Lagstöd i miljöbalken. De allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken ställer krav på att alla som bedriver en verksamhet har en god egenkontroll. Det innebär att de är skyldiga att skaffa sig den kunskap och vidta de försiktighetsmått som behövs. Det finns en skyldighet att ersätta farliga produkter med mindre farliga, så långt det är möjligt. Regler om verksamheters egenkontroll finns i miljöbalken 26 kap 19 §. Återförsäljare av varor bör, för att ha en god egenkontroll, exempelvis ha kunskap om att farliga kemikalier kan finnas i varor och att vissa av kemikalierna är förbjudna i t.ex. leksaker. De bör också ha rutiner, för att kunna försäkra sig om att varorna inte innehåller dessa kemikalier och för att kunna hantera en fråga från en konsument.

Projektets huvudsakliga mål

Syftet med projektet har varit att besöka mindre butiker som tillhandahåller varor i lågprissegmentet och informera dem om gällande lagstiftning och öka kunskapen om att denna varugrupp kan innehålla farliga ämnen. Projektet är ett led i arbetet med att begränsa spridningen av farliga ämnen i staden och invånarnas exponering. De huvudsakliga målen med projektet har varit att:

- Göra butikerna medvetna om varornas betydelse för spridning av kemikalier i naturen och i vårt samhälle.
- Kontrollera hur butikernas egenkontroll fungerar och hur de säkerställer att varorna inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen.
- Kontrollera vilken egenkontroll butikerna har för att uppfylla de krav som kemikalielagstiftningen Reach ställer när det gäller information till konsumenter.
- Synliggöra butikernas möjlighet att påverka genom att exempelvis ställa krav på leverantörer och välja produkter som innehåller mindre farliga kemikalier och ge butiken tips om hur de ska göra för att komma igång med sitt kemikaliearbete.

Genomförande

Urvalet av butiker gjordes utifrån den kunskap om mindre butiker, som kan tänkas sälja varor till lägre pris, som de olika städerna hade. Totalt valdes 22 butiker ut varav 21 besöktes. Ett brev skickades ut till butikerna med information om besöket (bilaga 1). Innan besöken fick butikerna också den checklista som sedan användes vid inspektionerna (bilaga 2). Utifrån denna fördes också ett mera allmänt resonemang kring kemikaliefrågor, vilket var en viktig del av besöket.

Vid besöken kontrollerades hur butikerna uppfyller informationsplikten och hur de säkerställer att varorna inte innehåller ämnen som är begränsade enligt Reach eller RoHS-direktivet.

Butikerna fick redovisa den information de kunde få fram om kemikalieinnehållet i en eller två utvalda varor. Vi bad butikerna besvara frågorna om kemikalieinnehåll på samma sätt som de skulle ha svarat om de fått frågan från en kund. Vi ville på detta sätt se om butikerna kan tolka den information som de får från sina leverantörer. Inspektionsrapporter skickades till butikerna efter besöken.

Vid varje inspektion köptes också minst en vara för analys. Plastleksaker skickades till ackrediterat laboratorium för analys av ftalater. Varor som innehöll elektronik screenades först på miljöförvaltningen i Malmö med hjälp av en X-ray fluorescens (XRF). De elektroniska varor som gav utslag på metaller som är begränsade enligt RoHS-direktivet skickades sedan till ett ackrediterat laboratorium för vidare analys. Samtliga laboratorieanalyser utfördes av Intertek.

RESULTAT

Inspekterade butiker

Följande 21 butiker besöktes i projektet:

GÖTEBORG	MALMÖ	STOCKHOLM
Klädlagret	Lucu Foods	Mix Max
Nids4kids	Abdos	Skattkammaren
Emson&Emson	Möllans Urmakeri & Mobiler	P.S.
Bra Deal	Mix4U	Nya Prisvärt
Klädhugget		In & Finn
Liten Karin		Fynda
IEMS		Fyndshopen
		Boutique Eden
		TGR
		Klipppet

Tabell 1: Redovisar besökta butiker i de olika städerna.

Sammanställning av frågor och svar

Två av 21 butiker bedöms ha kunskap om Reach-lagstiftningen och fyra butiker om lagstiftningen RoHS (se diagram 1). Tre butiker uppgav att de känner till informationsplikten i artikel 33. Trots det visste 76 procent av butikerna hur de skulle gå till väga för att få reda på mer information om en varas innehåll, vanligen genom att kontakta leverantören. Kunskapen om vad de skulle göra fanns alltså även om de inte kände till skyldigheten att informera enligt artikel 33.

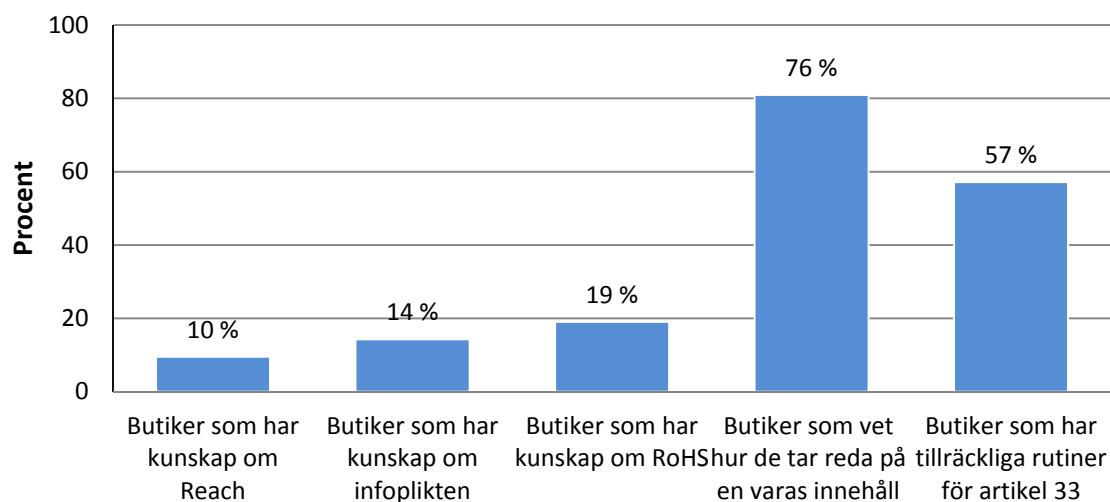

Diagram 1: Redovisar butikernas svar på fem av de frågor som ställts i samband med besök. Staplarna visar den procentuella fördelningen över butikernas svar.

Trots att 76 procent uppgav att de visste vad de skulle göra vid en fråga om kemikalieinnehåll bedömdes ändå några av dessa inte ha tillräckliga rutiner. Anledningen kunde till exempel vara att inte alla anställda visste hur de skulle hantera frågor från kunder. Av de besökta butikerna bedömdes 57 procent ha tillräckliga rutiner. Det vanligaste tillvägagångssättet för att få mer information är att vända sig till sin leverantör. Förfarande är detsamma som vid andra kundkontakter t.ex. vid reklamationer av trasiga eller felaktiga varor.

Tre butiker har skriftliga avtal med sina leverantörer där de ställer kemikaliekrav på de varor som köps in (se diagram 2). En av dessa följer upp kraven de ställer på sina leverantörer med egna analyser. Två butiker uppger att de har muntliga avtal där de ställer kemikaliekrav på inköpta varor. Sexton butiker uppger att de inte ställer några kemikaliekrav. En del butiker uppger dock att de utgår från att leverantören följer lagkraven eller att de litar på sina leverantörers kunskap efter långårigt samarbete. En butik sa att de säger till leverantören att de inte vill köpa något som är farligt.

I butikerna efterfrågades dokumentation som visade kemikalieinnehåll för en eller två varor. Tolv butiker har skickat in dokumentation. Fyra av dem har också tolkat dokumentationen och själva besvarat huruvida de bedömer att varorna klarar kemikaliekraven i lagstiftningen. Två av dessa butiker skickade dokumentation som inte visade något om innehållet av ftalater i varorna. En av dem har tolkat informationen och sagt att innehållet av ftalater var ok, trots att dokumentation inte visade något om ftalatinnehållet. En butik har uppgett att det inte går att få dokumentation om varan eftersom de köpt sina varor från ett konkursbolag. I ett annat fall har varorna köpts direkt från en annan butik och inte via en leverantör.

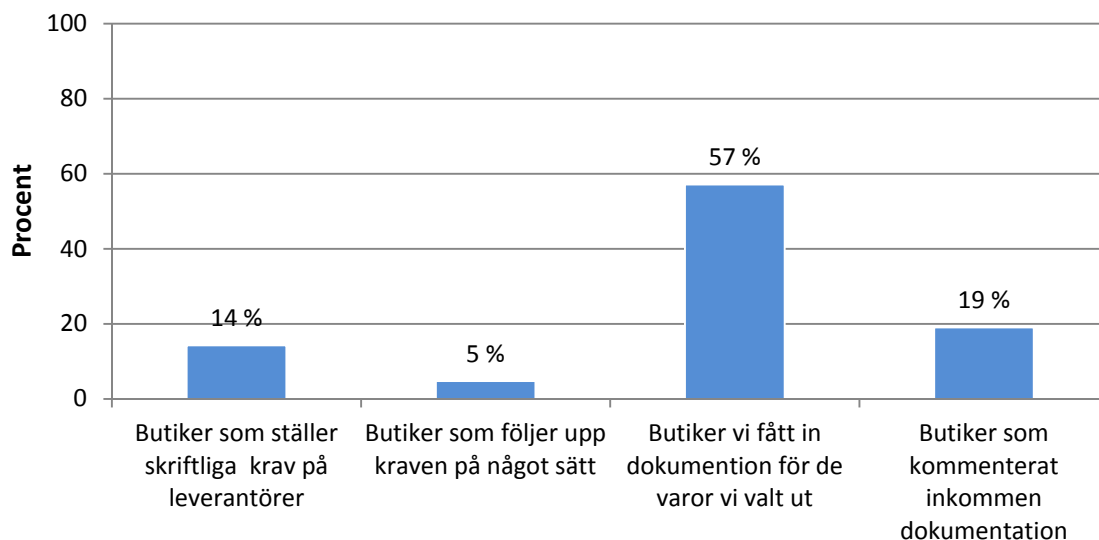

Diagram 2: Redovisar butikernas svar på fyra av de frågor som ställts i samband med besök. Staplarna visar den procentuella fördelningen över butikernas svar.

Avsikten med att begära in dokumentation var att se hur mycket information som var möjlig att få fram. I de fall ingen eller irrelevant dokumentation inkommit, har butikerna påmint via telefonsamtal eller skrivelse. Avsikten har också varit att visa butikerna att de måste ställa krav för att de ska kunna ha kunskap om innehållet i de varor de säljer, hur de följer upp kraven och kontrollerar att deras leverantörer har kunskapen.

Redovisning av analysresultat - ftalater

Vid besöken på butikerna köptes totalt 20 varor av plast in och skickades för analys avseende ftalaterna i tabellen:

Analyserade ftalater	Begränsade i bilaga XVII	Upptagna i kandidatförteckningen
di-(2-etylhexyl)ftalat DEHP	X	X
di-butylftalat DBP	X	X
bensylbutylftalat BBP	X	X
dinonylftalat DINP	X	
didecylftalat DIDP	X	
di-n-oktylftalat DNOP	X	
diisobutylftalat DIBP		X
diheptylftalat		X
diundecylftalat		X
n-pentyl-isopentylftalat		X
diisopentylftalat		X
dipentylftalat		X
di-(2-metoxietyl)ftalat		X
diisoheptylftalat		X

Tabell 2: Redovisar de analyserade ftalaterna och vilka som är begränsade och upptagna i kandidatförteckningen.

Ftalaterna DEHP, DBP och BBP är förbjudna i leksaker och barnvårdsartiklar i halter över 0,1 procent. I fem av varorna hittades för höga halter av DEHP. Tre av varorna innehöll så höga halter som 18, 40 och 46 procent. En av dessa varor var dock ingen leksak. Bland de varor som innehöll förhöjda halter av DEHP hittades också halter över 0,1 procent av DIBP i två leksaker och en marginellt förhöjd halt av DINP i en vara. Ftalaterna DINP, DIDP och DNOP är förbjudna att användas i leksaker och barnvårdsartiklar som barn kan stoppa i munnen i halter över 0,1 procent. Den varan som hade förhöjda halter av DINP skulle kunna stoppas i munnen. Mätbara halter av begränsade ftalater hittades också i ytterligare fyra varor, dock i halter under begränsningsvärdena.

För tre av de fem varorna som innehöll förhöjda halter av DEHP har butikerna inte kunnat redovisa någon dokumentation. För en vara har den aktuella butiken skickat in dokumentation men inte kommenterat den. För en annan av varorna har butiken inkommit med dokumentation som inte säger något om ftalatinnehållet och felaktigt kommenterat dokumentationen och meddelat att varan inte innehåller farliga ftalater.

Ingen av butikerna som sålde varor med förhöjda halter av DEHP ställde några krav på sina leverantörer avseende kemikalieinnehåll. En av dem uppgav att de utgår från att leverantören följer lagen.

Redovisning av analysresultat - metaller

Malmös screening med hjälp av XRF:n visade att en av de fem varorna som innehöll elektronik hade förhöjda halter bly i en lödpunkt inuti leksaken. I RoHS-lagstiftningen framgår att det maximalt får förekomma 0,1 viktprocent bly i ett homogent material. Varan skickades vidare till ett ackrediterat laboratorium för analys. Laboratorieanalysen visade förhöjda halter bly i lödpunkten men resultatet är osäkert eftersom provmaterialet var begränsat.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Fortsatt behov av informations spridning

Endast två butiker har kunskap om Reach, fyra om RoHS och tre känner till informationsplikten. Det visar tydligt på behovet av information om lagstiftningen. Information blev också en viktig del av många besök då flertalet butiker inte alls kände till att denna lagstiftning finns. De kände inte heller till att de kan finnas farliga ämnen i varor. Kunskapen om att flytande produkter, som schampo, tvål och tvättmedel, kan innehålla ämnen som är farliga var bättre. Genom våra besök hos butikerna bör kunskapen om att farliga ämnen även sprids från varor ha ökat hos de som säljer varorna.

Att dessa mindre butiker inte känner till lagstiftningen var inte helt oväntat. I tidigare projekt har förvaltningarna uppmärksammat att dessa butiker oftast inte har någon organisation för att ställa krav på och kontrollera kemikalieinnehållet i varorna. Det informationsmaterial som finns att tillgå idag är inte anpassat till denna typ av butiker. Det är tydligt att det finns ett stort behov av information som är relativt enkel att förstå.

Informationsplikten

Totalt bedömdes 57 procent av butikerna ha tillräckliga rutiner för att uppfylla informationsplikten i artikel 33. Det kan tyckas motsägelsefullt att så många kan sägas ha rutiner när så få faktiskt känner till gällande lagstiftning. Siffran kan förklaras av att det för många butiker är naturligt att vända sig till sin leverantör vid frågor, oavsett vilken fråga det rör sig om. Det innebär att rutinen redan finns, om än för andra frågor, vilket är positivt. Det bör också tilläggas att det var väldigt få som fått en fråga om kemikalieinnehållet i varor, vilket innebär att butikernas rutiner inte har prövats för den sortens frågor. Några butiker litar helt på sina leverantörer, en fara med det kan vara att de utgår från att varorna inte innehåller något farligt om leverantören inte uttryckligen varnat för det.

I butikerna efterfrågades dokumentation som visade kemikalieinnehåll för en eller två varor. Nio butiker har inte skickat in någon information om varornas innehåll, vilket visar att det är svårt för butikerna att uppfylla informationsplikten. I vissa fall har det varit leverantörerna som inte återkommit med svar till butikerna och ibland har det varit oklart om butikerna frågat leverantörerna. Av de tolv som skickat in dokumentation är det enbart fyra butiker som har tolkat dokumentationen som erhållits från leverantören. En av dessa har tolkat informationen och sagt att innehållet av ftalater var ok, trots att dokumentation inte visade något om ftalatinnehållet. Resultaten tyder på en viss kunskapsbrist och svårigheter att få fram rätt information.

I vissa fall kunde butikerna få fram efterfrågad dokumentation väldigt snabbt. En anledning till det kan vara att Kemikalieinspektionen nyligen besökt flera av leverantörerna till dessa butiker. Att leverantörerna nu fick frågor från butiker i direkt anslutning till Kemikalieinspektionens inspektioner var lyckat ur ett pedagogiskt perspektiv.

Butikernas möjlighet att påverka

Få butiker har något avtal med sina leverantörer där de ställer kemikaliekraV på varor som köps in och ännu färre har skriftliga avtal. Det kan bero på att kunskap saknas, både om att varorna kan innehålla farliga ämnen och om lagstiftningen. En del butiker verkar ha ett stort förtroende för sina leverantörer och litar på att de inte säljer varor som innehåller farliga ämnen. Det har också framkommit att enstaka butiker gör inköp på andra sätt. En butik hade köpt varor från ett konkursbolag för ett billigt pris och någon enstaka vara har köpts från en annan butik för att sedan säljas vidare. När varorna köps in på det sättet blir det oklart hur kunskapen om varornas innehåll ska kunna föras vidare. Den butik som går till en annan butik och köper varor har ingen egentlig leverantör utan besöker butiken som kund. Det innebär att de skulle kunna fråga om varorna innehåller något ämne som finns på kandidatförteckningen men att de inte har möjlighet att ställa krav i avtal. Den butik som köpt sina varor från ett konkursbolag kunde inte få fram några svar avseende varornas innehåll eftersom bolaget inte längre fanns, vilket innebär att informationen till kund skulle vara omöjligt att ge. Miljöförvaltningarna ville i projektet visa att företagen har möjlighet att påverka genom att ställa krav på sina leverantörer. Förhoppningsvis har informationen som Miljöförvaltningen spridit i denna fråga ökat butikernas vilja att ställa krav på sina leverantörer.

Analysresultat

Projektet har visat att det förekommer förbjudna ftalater i leksaker, ibland i mycket höga halter. Utan möjlighet att genomföra analyser hade detta inte kunna påvisats. Några butiker hade ingen kunskap om att det kan förekomma farliga ämnen i varor som leksaker och andra butiker litar på sina leverantörer och anser inte att de behöver ställa några krav avseende kemikalieinnehåll. Att genomföra analyser blir ett tydligt sätt att visa för dessa butiker att det faktiskt förekommer farliga ämnen även i leksaker och att de behöver ta ansvar och ställa krav på sina leverantörer. Analyser är ett viktigt redskap i varutillsynen och förvaltningarna anser att det är viktigt att det även fortsättningsvis finns resurser för att kunna göra analyser.

Laboratorieanalyserna av den elektroniska leksaken visade på förhöjda halter bly, dock var analysresultatet osäkert. Lödpunkten fanns inuti varan som behövde skruvas upp med hjälp av skruvmejsel och det är osannolikt att ett barn som leker med varan faktiskt exponeras för blyet. Risken för exponering av bly i detta fall är störst vid tillverkningen av varan och då varan blir till avfall.

Fortsatt arbete

Efter att analysvaren erhållits har butikerna skriftligen meddelats om resultaten, leksaker med förhöjda halter av begränsade ämnen har plockats bort för försäljning och kemikalieinspektionen har blivit informerade om ansvariga leverantörer. Butikerna har ombetts att skicka in en skriftlig redovisning över hur de kommer att arbeta för att förhindra att de säljer leksaker som innehåller begränsade ämnen i framtiden. Miljöförvaltningarna har åtalsanmält de butiker som tillhandahållit varor som innehåller begränsade ämnen över tillåtna halter.

Syftet med Reach är att informationen ska gå genom hela kedjan, från producent till konsument. Detta projekt har visat att informationsflödet inte fungerar. En stor anledning till detta verkar i

det här fallet vara att butikerna inte alls känner till lagstiftningen. Därför är det viktigt att sprida information om lagstiftningen till butikerna och att miljöförvaltningarna kan fortsätta genomföra denna typ av tillsyn. Informationen bör vara enkel och tydlig och innehålla vilka krav butikerna kan ställa på sina leverantörer och vilka skyldigheter butikerna har att informera sina kunder om varornas innehåll. På Göteborgs hemsida finns tips med 8 steg att komma igång med sitt kemikaliearbete. Stockholm har ett informationsmaterial som heter "När kunderna frågar om farliga ämnen i varor" som togs fram i samband med en "Våga fråga" kampanj, som skulle kunna vidareutvecklas.

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

Avisering om tillsynsbesök, kontroll av kemikalier i varor enligt Reach & RoHs 2 - Tillsyn i detaljhandeln 2013

Under våren kommer miljöförvaltningarna i Göteborg, Helsingborg, Malmö och Stockholm att kontrollera butiker som säljer varor i det lägre prissegmentet. Vår utgångspunkt är att välja varor som barn och ungdomar kommer i kontakt med. Syftet är att kontrollera er kunskap och era rutiner avseende skyldigheter enligt Reach och RoHs II vad gäller kemikalier i varor.

Vid tillsynsbesöket vill vi

- I dialog med er visa på företagets möjligheter att påverka och minska exponeringen av farliga kemikalier i samhället
- Diskutera hur ni ser till att ha kunskap om vilka kemikalier som finns i era varor
- Veta hur ni gör för att försäkra er om att de varor ni säljer inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen
- Veta hur ni hanterar frågor från kunder om kemikalier i varor (s.k. informationsplikten i Reach)
- Ta del av de rutiner ni har för att fullgöra era skyldigheter enligt Reach

Under vårt besök kommer vi att köpa en vara från butiken och låta analysera den. Miljöförvaltningen står för analyskostnaderna. Vad som analyseras beror på vilken vara som väljs vid besöket, men det kan vara leksakers innehåll av begränsade mjukgörare (ftalater) eller förbjudna tungmetaller i elektronisk utrustning.

Vi ringer innan vi kommer

Innan vi besöker er kommer vi att ringa för att bestämma en tid. Vi kommer också att skicka ett formulär med frågor om hur ni arbetar med kemikalier i varor. Det är bra om ni försöker svara på frågorna innan besöket. Det är viktigt att rätt personal är närvarande, företrädesvis butikschef och eventuellt inköps- eller miljöansvarig.

Mer information finns på:

www.malmo.se

På Kemikalieinspektionens hemsida, www.kemi.se, finns en del bra information. Ni kan bland annat hitta information om kandidatförteckningen, begränsningslistan och annan information om den europeiska kemikalielagstiftningen Reach.

Faktablad:

”Ftalater i leksaker”, ”Reach och kemikalier i varor”, ”RoHS-direktivet” (som handlar om förbud av vissa ämnen i elektroniska leksaker och andra varor).

Broschyr:

”Att ställa kemikalierelaterade produktkrav vid inköp”

Avgift

Miljöförvaltningen tar ut en avgift för tillsynen enligt en taxa som kommunfullmäktige beslutat om. Vi tar ut avgift för inspektionstiden, samt för förberedelser och efterarbete. För närvarande är avgiften 965 kr/timme. Mer information om tillsynsavgiften hittar du här

<http://www.malmo.se/4.76105f1c125780a6228800051703.html>.

Frågor

Om ni har frågor med anledning av tillsynsbesöket, kontakta gärna undertecknad handläggare.

Vänliga hälsningar

XX

Miljöinspektör

Avdelningen för miljö- och hälsskydd

Bilaga 2: Checklista

Kemikalier i varor 2013

Syftet med inspektionen och checklistan

- presentera storstadssamarbetet
- gör företagen medvetna om varornas betydelse för spridning av kemikalier i naturen och i vårt samhälle
- kontrollera hur butikernas egenkontroll fungerar och att varorna inte innehåller några förbjudna eller begränsade ämnen (jmf. bilaga XVII, begränsningar i RoHS)
- kontrollera vilken egenkontroll företaget har för att uppfylla de krav som kemikalielagstiftningen REACH ställer när det gäller information till konsumenter
- synliggör företagets möjlighet att påverka genom att exempelvis ställa krav på leverantörer och välja produkter som innehåller mindre farliga kemikalier, vid behov introducera de 8 stegen för att komma igång med sitt kemikaliearbete.

Inspektionsdatum: _____

Företagets namn _____

Organisationsnummer: _____

Faktureringsadress: _____

Närvarande:

Miljöförvaltningen _____

Företaget/titel _____

Allmänt om företaget

Kort beskrivning av företaget

(ex sortiment, fristående butik [antalet anställda] eller kedja, barnprodukter.)

Vilka är era leverantörer? (Egen import/införsel? Stora multinationella företag? Små lokala leverantörer? Svenska tillverkare?)

1. Ledningens arbete med miljöfrågor.

- a) Hur är ansvaret för miljö- och kemikaliefrågor organiserat?
(ligger ansvaret på butiken, eller på koncernen? Finns ansvarig organisation/person? Vilka befogenheter har respektive nivå i organisationen – egen budget, möjligheter att beställa tester, stoppa produkter?)

2. Lagstiftning om kemikalier inom varuområdet.

a. Hur skaffar ni kunskap?

Hur får (hämtar) ni information om miljö- och kemikaliefrågor samt om gällande lagstiftning inom miljö och kemikalieområdet? (Branschorganisation, Leverantörer,(samtliga eller enstaka) Myndigheter, Andra organisationer, Vilka?)

b. Miljöbalken

Känner ni till hänsynsreglerna i miljöbalkens 2 kapitel?

- Ja Nej Ja, även i butik

I miljöbalkens andra kapitel finns allmänna hänsynsregler med krav på verksamhetsutövare avseende kunskap, försiktighetsmått och val av mindre farliga produkter.

- 2 § "... skaffa sig den kunskap som behövs... för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet."
- 3 § "... vidta de försiktighetsmått... som behövs för att förebygga... att verksamheten... medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön".
- 4 § "... undvika att använda eller sälja... sådana kemiska produkter... som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana... som kan antas vara mindre farliga. (Exempel: DEHP byts mot andra mjukgörare eller annan plast, tungmetaller i färger och cancerframkallande azofärgämnen byts mot mindre farliga, farliga bekämpningsmedel fasas ut allteftersom mindre farliga utvecklas.)

c. Reach

Känner ni till vilka krav Reach kan ställa på företag som hanterar varor?

- Ja Nej Ja, även i butik

Känner ni till att vissa kemiska produkter är begränsade eller förbjudna i vissa varor?

- Ja Nej Ja, även i butik

Känner ni till vilken informationsskyldighet ni har gentemot kunder vad gäller ämnen på kandidatförteckningen? Ja Nej Ja, även i butik

Hade ni hört talas om kandidatförteckningen innan vi kontaktade er?

Ja Nej Ja, även i butik

Känner ni till var ni hittar information om kandidatförteckningen, t. ex när nya ämnen kommer upp? Ja Nej

Användningen av ämnen i varor påverkas av Reach genom:

- att leverantören av en vara ska lämna information om särskilt farliga ämnen (som identifierats i den s.k. kandidatförteckningen för tillståndsprövning) till mottagaren av varan, om varan innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett särskilt farligt ämne. Även konsumenter ska på begäran få sådan information inom 45 dagar
- att begränsningar i Reach kan användas för att förbjuda eller på andra sätt begränsa varor på marknaden.

d. RoHS-direktivet

Känner ni till RoHS-direktivet och begränsningarna i detta? Ja Ne

Genom RoHS-direktivet förbjuds användningen av kvicksilver, kadmium, bly, sexvärt krom och flamskyddsmedlen PBB och PBDE i nya elektriska och elektroniska produkter som släps ut på marknaden efter 1 juli 2006.

Vad har ni för rutiner för att se till att era elektriska och elektroniska produkter inte innehåller otillåtna halter av de ämnen som regleras i RoHS-direktivet?

3. Information, krav & egenkontroll – leverantörer

a. Information

Känner ni till om några av de varor ni säljer som kan vara behandlade med dessa extra farliga kemikalier? Ja Nej

I så fall vilka varor, varugrupper och med vilka kemikalier?

Diskuterar ni kemikalieinnehållet i era varor med era leverantörer? Ja Nej

Hur?

Får ni miljörelaterad information från era leverantörer? Ja Nej

Vilken?

b. Vilka krav ställer ni vid inköp?

Ställer ni idag några krav på era leverantörer om att deras varor ska vara fria från några specifika farliga kemikalier? Ja Nej

I så fall vilka?

Är kraven muntliga eller skriftliga?

Har ni en kemikalielista/avvecklingslista över ert produktsortiment?

(För att underlätta kontrollen kan företaget skapa en kemikalielista/avvecklingslista där information om kemikaliers farliga egenskaper finns samlad. Se över produktsortiment, börja med varor där risken är störst att det kan finnas farliga kemikalier)

c. Egenkontroll

Hur följer ni upp era eventuella krav på kemikalieinnehållet i varor?

(Gör ni stickprovskontroller/analyser, begär ni in testrapport i samband med leveranser etc.)

Vilka rutiner har ni för att se till att era produkter uppfyller begränsningsreglerna i Reach bilaga XVII eller andra begränsningar?

Vilka rutiner har ni för att se till att era leverantörer ger er all information som de är skyldiga att tillhandahålla? (T.ex. om en produkt innehåller ett SVHC-ämne som finns på kandidatförteckningen? Har ni en kravspecifikation/avtal som de får skriva under?)

4. Information, krav & egenkontroll – kunder

Upplever ni krav från kunder att miljöanpassa ert sortiment? Ja Nej

Har någon kund frågat om kemikalieinnehållet i några varor? Ja, angående? Nej

Hur svarar ni på fråga från en kund om varan innehåller några farliga kemikalier? Var får ni informationen ifrån?

Finns det några nedskrivna rutiner för hur det skulle gå till? Visa! Ja Nej

Finns muntliga rutiner för hur det skulle gå till? Redogör för dessa! Ja Nej

Utbildar ni personalen om informationsrätt och kemikalieinnehåll? Ja Nej

Kemikaliekontroll – utvalda varor

För de utvalda varor enligt nedan ska ni redogöra för och visa dokumentation som visar att ni följer gällande bestämmelser:

1. *Informationsplikt och kandidatförteckning, artikel 33.* Ta fram dokumentation eller annat underlag som styrker varans innehåll (det vill säga, innehåller varan några ämnen på kandidatförteckningen?). Kunskap om varans innehåll är grundläggande för att kunna ge information till kund, inom 45 dagar. *Är kunden en yrkesmässig måste ni ha informationen tillgänglig direkt vid försäljningen av varan.*
2. *Begränsningar enligt bilaga XVII och eller RoHS.* Utvalda varor bedöms kunna innehålla ämne som är reglerade på begränsningslistan. Ni ska ta fram dokumentation om varans innehåll som styrker att relevanta begränsningar i enlighet med bilaga XVII eller RoHS följs.

I svaret till Miljöförvaltningen ska ni även redogöra för er tolkning/bedömning av den dokumentationen som ni överlämnar, för punkten 1 ”Hur svarar ni en kund som efterfrågar information om innehållet av särskilt farliga ämne” och gällande punkten 2 ”Kan ni säga att begränsningar följs utifrån inkommen dokumentation.”

Produkt 1:

Vara:

Produktnamn:

Leverantör:

Produkt 2:

Vara:

Produktnamn:

Leverantör:

Vara vald för analys:
